

Výchova dítěte rodičem pro účely stanovení důchodového věku a zvýšení starobního důchodu

Upbringing of Child by a Parent for the Purpose of Determination of Retirement Age and Increase of Old-Age Pension

Gabriela Halířová

Abstract: *The paper deals with the concept of “child upbringing” by a parent in the pension insurance. First, attention is paid to which persons are considered to be the parents of a raised child, then the fulfilment of the condition of the child’s upbringing is analysed for the purpose of determination of the retirement age of women as one of the conditions for the entitlement to an old-age pension. The individual aspects of a child’s upbringing are described in selected court decisions. From year 2023, upbringing of a child also plays a role in increasing the old-age pension. In this context, a discrepancy in the legal regulation in the assessment of children who died at a young age is pointed out. The reasons for the emergence of this contradiction are analysed, undesirable effects in determining the retirement age of women are pointed out and possible solutions are outlined.*

Key Words: *Social Security Law; Old-Age Pension; Upbringing of a Child; Personal Care of a Child; Child’s Parent; Taking the Child into Care Replacing the Parental Care; Husband’s Child; Retirement Age of Women; Increase in Old-Age Pension; Court Decisions; the Czech Republic.*

Abstrakt: *Príspevok sa zaoberá pojmom „výchova dieťaťa“ zo strany rodiča v dôchodovom pojišťení. Najprve je venovaná pozornosť tomu, ktoré osoby sú považované za rodičov vychovaného dieťaťa, potom je analyzované splnenie podmienky výchovy dieťaťa pro stanovení dôchodového veku žien jako jedné z podmínek nároku na starobní důchod. Jednotlivé aspekty výchovy dieťaťa jsou přiblíženy na vybraných soudních rozhodnutích. Od roku 2023 hraje výchova dítěte rovněž roli při zvýšení starobního důchodu. V této souvislosti je poukázáno na rozpor v právní úpravě při posuzování dětí, které zemřely v nízkém věku. Jsou rozebrány důvody vzniku tohoto rozporu, poukázáno na nežádoucí dopady při stanovení důchodového věku žen a nastíněny možnosti řešení.*

Klíčová slova: *Právo sociálního zabezpečení; starobní důchod; výchova dítěte; osobní péče o dítě; rodič dítěte; převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů; dítě manžela; důchodový věk žen; zvýšení starobního důchodu; rozhodnutí soudů; Česká republika.*

Úvod

Starobní důchod je stěžejní důchodovou dávkou, prostřednictvím níž dochází k zabezpečení pojištěnců při úplné nebo podstatné ztrátě plné ekonomické aktivity a pracovních schopností. Je jejich „odměnou“ za celoživotní výdělečnou produktivitu nebo jinou společensky ceněnou činnost (jakou je například osobní péče o děti, o osoby závislé na péči jiné osoby, příprava na budoucí povolání, vojenská služba a podobně).¹

Nárok na starobní důchod vzniká dosažením důchodového věku, případně určitou dobu před jeho dosažením u předčasných důchodů a splněním dalších podmínek. U žen narozených v letech 1936 – 1971 je určení důchodového věku spojeno s počtem vychovaných dětí. Navíc, od roku 2023 se výchova dítěte promítne i do výše starobního důchodu. Výše procentní výměry se pojištěnci zvýší za každé dítě, které vychoval. Aby se ženě dítě započítalo jako vychované pro určení důchodového věku, respektive pojištěnci (ženě, muži) pro zvýšení důchodu, musí splnit několik podmínek, které budeme postupně analyzovat, a to i v souvislosti s příslušnou judikaturou. Upozorníme přitom na určité problematické aspekty při aplikaci nové právní úpravy.

V první řadě je nutné se zabývat otázkou, zda je pojištěnec, u kterého hraje výchova dítěte roli pro jeho budoucí důchodové nároky, k tomuto dítěti v postavení rodiče, či nikoliv.

1 Rodič v důchodovém pojištění

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“) se nezabývá prioritně pojmem rodič, nýbrž *dítě*, i když od něj rodičovství dále odvozuje. Pojem „dítě“ se ve zmíněném zákoně vyskytuje na mnoha místech; kromě

¹ Blíže viz ustanovení § 5 odst. 2 *Zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.*

obecného ustanovení § 20 je v dalších zvláštních ustanoveních ještě blíže specifikován.²

Kdo se považuje za dítě a jeho rodiče v důchodově-právních vztazích, je proto velmi podstatné. Kromě vymezených dvou oblastí, kterými se budeme podrobně zabývat v našem příspěvku, se jedná i o posouzení doby osobní péče o dítě do věku čtyř let jako náhradní doby pojištění či vazby mezi rodičem a dítětem, která hraje roli i u nároku na sirotčí důchod a u doby poskytování vdovského/vdoveckého důchodu.

Ve vztazích důchodového pojištění se za rodiče, budeme-li jej chápat i jako osobu nahrazující biologického rodiče a plnící sociální funkci, považují i osoby další, a to dokonce bez existence rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče. V těchto dalších případech se pro důchodové účely vytváří specifické vztahy mezi dítětem a jinou osobou než rodičem bez toho, aby byly deklarovány rozhodnutím státního orgánu.

Za základ vymezení výše uvedeného pojmu pro důchodové účely obecně označujeme ustanovení § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění. Dítětem se rozumí dítě vlastní, dítě osvojené a dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů, v tomto posledním případě však jen tehdy, pokud zákon o důchodovém pojištění dále nestanoví jinak. Pro určité situace je totiž pro pojem dítěte, jež není vlastní ani osvojené, užito užšího vymezení.³

Za dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů se přitom dle § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění považuje:

- ✚ dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu;
- ✚ dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem;
- ✚ dítě manžela, nemá-li druhý z rodičů rodičovskou zodpovědnost;
- ✚ dítě manžela, zemřel-li druhý rodič dítěte nebo není-li znám;
- ✚ dítě, jež bylo převzato do péče na základě rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu o svěřením dítěte do péče budoucího osvojitele nebo do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem;

² Blíže viz VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 98. ISBN 978-80-7179-576-6.

³ Blíže viz ustanovení § 50 odst. 3 a § 52 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění.

- ✚ dítě, jež bylo převzato do péče na základě předběžného opatření vydaného v rámci řízení o svěřeni dítěte do výchovy.

1.1 Péče nahrazující péči rodičů

Prioritně je dítětem vždy dítě narozené svým rodičům a rovnocenné postavení má i dítě osvojené. Pro důchodové účely má dále význam již jen dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů v pěti specifikovaných situacích. Jedná se o děti v péči jiných osob než rodičů, přičemž se rozlišují zásadně dvě skupiny dětí, a to dítě svěřené do péče rozhodnutím příslušného orgánu (soudu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí) anebo dítě manžela. Než se těmito skupinami budeme blíže zabývat, zastavíme se nejprve u slovního spojení *péče o dítě*.

Ještě do 31. prosince 2013 zněla předmětná formulace jako „převzetí dítěte do *trvalé* péče nahrazující péči rodičů“. I vlivem judikatury Nejvyššího správního soudu České republiky byl požadavek na trvalou péči o dítě z právní úpravy vypuštěn.⁴ Nejvyšší správní soud České republiky dne 4. ledna 2007 rozhodl,⁵ že je *trvalost* péče v tomto případě nadbytečným znakem, neboť i u dětí svěřených příslušnými orgány do péče jiných osob než rodičů zdaleka nemusí jít o péči trvalou, může jít i o péči z různých důvodů dočasnou. Navíc, orgán rozhodující o svěřeni dítěte do péče jiných osob než rodičů nikdy *pro futuro* nebude vědět, zda a nakolik bude tato péče trvalá, zda nedojde ke skončení právního vztahu mezi dítětem a osobou, která jej má v péči (například při zproštění poručenství, zrušení pěstounské péče a osvojení).

Na *trvalost* péče se však můžeme podívat i z jiného pohledu, chápat ji ve smyslu intenzity péče, nikoliv délky jejího trvání. Trvalá péče o dítě se vykládá tak, že osoba má dítě ve své péči v rámci rodičovské zodpovědnosti.⁶ Je třeba ji chápat jako péči o dítě spočívající v dlouhodobém zajištění výživy, výchovy, bydlení, péči o zdraví a zajištění tělesného, citového, rozumového a mravního vývoje dítěte.⁷ V žádném případě neznamená péči permanentní a celodenní. Trvale pečuje o dítě i ten z rodičů, který je

⁴ Blíže viz Zákon č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím re-kodifikace soukromého práva, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Blíže viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. 1. 2007, sp. zn. 6 Ads 34/2006-49 (R 1710/2008 Sb. NSS).

⁶ Blíže viz HŮRKA, P. K zákazu výpovědi a k ochranné době. *Právo a zaměstnání*. 2003, roč. 9, č. 7-8, s. 3. ISSN 1211-1139.

⁷ Srovnej § 880 a násl. *Zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů* a § 31 odst. 1 *Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině*, platného do 31. prosince 2013.

v zaměstnání, a o dítě pečuje v době výkonu jeho výdělečné činnosti druhý z partnerů či jiná osoba, nebo dítě navštěvuje předškolní, školské či jiné zařízení. Rozhodující je tedy kvalita péče o dítě, nikoliv její neustalost či permanentnost.⁸

V § 20 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění je taxativně vyjmenováno, jaká rozhodnutí se považují za rozhodnutí příslušného orgánu:

- a) rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče jiné osoby;
- b) rozhodnutí soudu o osvojení dítěte;
- c) rozhodnutí soudu o předání dítěte do péče budoucího osvojitele;
- d) rozhodnutí soudu o předání dítěte osvojiteli do péče před osvojením;
- e) jmenování fyzické osoby poručníkem dítěte;
- f) rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče a do pěstounské péče na přechodnou dobu;
- g) rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do předpěstounské péče zájemci o pěstounskou péči;
- h) rozhodnutí soudu o nařízení předběžného opatření o péči o dítě;
- i) podání návrhu soudu na zahájení soudního řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, jestliže tato osoba o dítě osobně pečuje a nemá k němu vyživovací povinnost, a to po dobu, po kterou probíhá toto soudní řízení.

Uvedené případy náhradní rodinné výchovy jsou definovány v Občanském zákoníku,⁹ s výjimkou předběžného opatření o péči o dítě, které je vydáváno na základě § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Dále považujeme za vhodné upozornit, že hned druhé z nich, tj. rozhodnutí o osvojení, je ve výčtu uvedené poněkud nadbytečně, neboť, jak je uvedeno v § 20 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, vedle vlastního dítěte je za dítě považováno automaticky i dítě osvojené a neřadí se mezi děti svěřené do péče nahrazující péči rodičů.

V § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění je zmíněno i rozhodnutí orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu¹⁰ o svěřením dítěte do péče budoucího osvojitele nejméně po dobu tří

⁸ Blíže viz HALÍŘOVÁ, G. Soukromoprávní aspekty vztahu rodič – dítě v důchodovém pojištění. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 7, s. 271-272. ISSN 1214-7966.

⁹ Blíže viz *Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů*.

¹⁰ Předem dnem účinnosti *Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů* (před 1. dubnem 2000), se jednalo o opatření ústavu (dětského domova) po dohodě s okresním úřadem ve smyslu § 69 *Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině* nebo

měsíců před rozhodnutím soudu o osvojení (tzv. předadopční péče)¹¹ nebo do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem (tzv. předpěstounská péče).¹² Tyto případy byly do právní úpravy zařazeny zvlášť, až s účinností od 1. července 2007.¹³ I před zmíněným datem se však uvedené situace péče a výchovy dítěte v praxi běžně považovaly za trvalou péči nahrazující péči rodičů. Například v citovaném rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. ledna 2007 se uvádí, že z dnešního pohledu nelze zpochybňovat, že děti svěřované k tzv. předadopční péči podle tehdejší právní úpravy jsou dětmi svěřenými rozhodnutím příslušného orgánu. Nutno posuzovat, zda dítě bylo svěřeno do předadopční péče vyžadované zákonem o rodině jako podmínka *sine qua non* pro osvojení dítěte a zda se jedná o postup převzetí do péče předvídaný právními předpisy v té době účinnými (tedy rozhodnutím příslušného orgánu v podobě, v jaké bylo předvídáno zákonem o rodině). Je-li z tohoto hlediska naplněna litera zákona, pak Nejvyšší správní soud České republiky uzavírá, že osobní péče o dítě svěřené do předadopční péče je nepochybně péčí, na kterou míří § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.

V dalších výše popsaných situacích, z nichž některé byly rovněž zařazeny pod pojem *péče nahrazující péči rodičů* až od poloviny roku 2007 na základě novely zákona o důchodovém pojištění č. 152/2007 Sb., se považuje za rodiče *manžel* biologického či náhradního rodiče, pokud dítě je v této rodině vychováváno, je o něj osobně pečováno a tento tzv. nevlastní rodič se podílí na jeho výchově.¹⁴ Jde konkrétně o situace, kdy

o rozhodnutí okresního úřadu ve smyslu § 19 odst. 1 písm. a) bodu 8. *Zákona České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení*, v souvislosti s § 15 *Zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči*.

¹¹ Blíže viz ustanovení § 69 *Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině*.

¹² Blíže viz ustanovení § 45b odst. 2 *Zákona č. 94/1963 Sb., o rodině*.

¹³ Blíže viz novelu zákona o důchodovém pojištění č. 152/2007 Sb. V důvodové zprávě k návrhu novely zákona je uvedeno: „Navrhuje se, v souladu se zákonem o rodině, rozšířit okruh dětí považovaných za děti pro účely zákona o důchodovém pojištění, jde-li o děti převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů; jedná se o dítě, které je ve výchově na základě dohody s druhým rodičem (§ 26 odst. 2 zákona o rodině), o dítě manžela v případě, že druhý rodič dítěte nemá rodičovskou zodpovědnost (§ 34 odst. 2 zákona o rodině), a dále o dítě svěřené do předadopční a předpěstounské péče (§ 45b a § 69 zákona o rodině). Jde o děti, které se nacházejí v obdobné situaci jako děti uvedené v § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění.“

¹⁴ Srovnej § 885 Občanského zákoníku: „Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.“

- a) rodiči bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem po rozvodu manželství;

Manželství Jany a Pavla, v němž se narodili dva synové, bylo rozvedeno. Soud svěřil nezletilého Ivana do péče otce Pavla a nezletilého Karla do péče matky Jany. Pavel v té době již sdílel společnou domácnost s novou partnerkou Irenou. Irena se po právní moci rozsudku o rozvodu a svěřením Ivana do péče Pavla ještě nebude pro důchodové účely považovat za jeho rodiče; stane se tak nejdříve ode dne uzavření manželství s Pavlem.

- b) druhý z rodičů nemá rodičovskou zodpovědnost;
c) zemřel druhý rodič dítěte nebo není znám.

Bezdětná Božena se provdala za vdovce Josefa se dvěma nezletilými dětmi ve věku 13,5 a 5 let. Pro důchodové účely se bude považovat za rodiče.

Novela zákona o důchodovém pojištění č. 306/2008 Sb. pak s účinností od 1. ledna 2010 dále rozšířila okruh dětí převzatých do péče nahrazující péči rodičů o dítě, jež bylo převzato do péče na základě předběžného opatření vydaného v rámci řízení o svěřením dítěte do výchovy. Jde věcně o stejnou situaci jako je situace předadopční péče a předpěstounské péče.

2 Pojem „výchova dítěte“

Kdo se považuje za dítě a jeho rodiče, je obecnou právní skutečností, která má vliv na posouzení nároku na dávky důchodového pojištění, dobu jejich poskytování či výši a na zápočet doby osobní péče o dítě (jinou osobu) jako zákonné doby pojištění.¹⁵

Co se rozumí pojmem „výchova dítěte“, stanoví *ustanovení § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění*: „Podmínka výchovy dítěte pro nárok že-

¹⁵ Podrobnější rozbor a význam účasti na důchodovém pojištění z titulu osobní péče o dítě jde již nad rozsah tohoto příspěvku. Ve stručnosti zmíníme, že dle § 5 odst. 2 písm. c) a d) zákona o důchodovém pojištění je ze zákona bez povinnosti platit pojistné na důchodové pojištění pojištěna (za dále stanovených podmínek) osoba pečující osobně o dítě ve věku do čtyř let a osoba pečující osobně o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I, či o dítě bez ohledu na jeho věk či o jinou osobu ve stupni II až IV (k osobní péči viz text příspěvku dále). Pokud jde o péči o dítě do čtyř let věku, započte se rodiči dítěte ve smyslu § 20 odst. 1 a 2 zákona o důchodovém pojištění, tj. matce nebo otci. Doba osobní péče se prokazuje čestným prohlášením na předepsaném tiskopise, že osoba o dítě pečovala v největším rozsahu. Pokud by toto čestné prohlášení podali oba rodiče, musí orgán důchodového pojištění provést šetření a zjistit skutečný stav. Srovnej *Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04*.

ny na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.“

S účinností od 1. ledna 2023 je výše uvedené ustanovení doplněno poslední větou: „Pokud dítě zemřelo po dosažení 5 let věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí; ustanovení vět první a druhé tím nejsou dotčena.“

Ustanovení § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění dále podrobněji rozvádí § 4 vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „prováděcí vyhláška“). Stanoví se v něm, že do doby započítávané jako osobní péče se započítá i doba, po kterou žena nemohla o dítě pečovat z důvodu svého zdravotního stavu nebo kdy bylo dítě ze zdravotních důvodů v ústavní péči. Ustanovení pamatuje i na mimořádné případy a stanoví, že podmínka výchovy bude splněna i tehdy, pečuje-li žena o nezletilé dítě od narození do jeho úmrtí, zemřelo-li po dosažení šesti měsíců věku, a dále tehdy, pokud poslední tři roky před dosažením důchodového věku potřebného k nároku na starobní důchod pečovala o dítě.

Jednotlivé parametry splnění výchovy dítěte rodičem si nyní blíže rozebereme.

- a. Žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu 10 roků. Je vyžadována minimální doba osobní péče o dítě po dobu 10 let, nejedná se o péči nepřetržitou a konstantní, postačí celkem 10 let od narození dítěte (převzetí do péče) do jeho zletilosti (ukončení osobní péče).
- b. Pokud žena nemůže splnit požadovanou dobu alespoň 10 let, neboť se ujala výchovy dítěte až po dosažení osmého roku jeho věku, postačí minimální osobní péče o dítě do dosažení jeho zletilosti aspoň po dobu pěti roků. Nesmí však dojít k ukončení péče před dosažením zletilosti dítěte. Nejčastěji se bude jednat o situace, kdy žena převeze dítě starší 8 let do náhradní rodinné péče nebo se provdá za

muže vdovce, případně za muže, kterému bylo toto dítě svěřeno do péče soudem.¹⁶

Bezdětná Božena (viz příklad výše) se ujala výchovy nezletilých dětí Josefa, když jim bylo 13,5 a 5 let. U staršího dítěte nesplňuje podmínku osobní péče alespoň pět let, u mladšího ano (pokud však nedojde například k rozvodu manželství před dosažením zletilosti mladšího dítěte či k jeho úmrtí). Pro stanovení důchodového věku se Boženě bude započítávat jedno vychované dítě.

c. Prováděcí vyhláška zakotvuje tři případy, kdy dítě bude považováno za vychované, i když nedojde k naplnění pojmu *osobní péče* nebo nebude splněno výše uvedené minimální časové období:

✚ žena nemohla o dítě osobně pečovat pro nemoc nebo proto, že dítě bylo ze zdravotních důvodů v ústavní péči (jako vychované se ženě započte například i dítě, které se narodilo s těžkým zdravotním postižením a od narození až do zletilosti bylo umístěno v příslušném zařízení pro děti se zdravotním postižením);

✚ péče o dítě od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku (zde vidíme, že v otázce zemřelého dítěte figurují od roku 2023 dvě rozdílné právní úpravy, čemuž se budeme blíže věnovat dále);

✚ péče o dítě aspoň poslední tři roky před dosažením důchodového věku (tento specifický případ se týká žen, které převzaly dítě do péče již v pokročilejším věku, například babička dítěte, jehož rodiče zemřeli nebo neplní svou rodičovskou roli).¹⁷

d. Pro posouzení výchovy dítěte je dále významná klauzule *osobní péče o dítě a žena se ujala výchovy dítěte*.

¹⁶ K tomu viz blíže výše citovaný *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. 1. 2007, sp. zn. 6 Ads 34/2006-49 (R 1710/2008 Sb. NSS)*: „Podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna rovněž v případě, kdy žena osobně pečovala o dítě po stanovenou dobu (*in concreto* pět let) v případě, že jí bylo dítě svěřeno nejdříve do předadopční péče vyžadované § 69 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, a poté osvojeno postupem podle § 63 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, a to i za situace, že se tak stalo podle předpisů účinných před 1. 1. 1996.“

¹⁷ K uvedené podmínce viz *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 23. 10. 2008, sp. zn. 3 Ads 70/2008-122*: „[...] Tuto dobu je třeba vykládat dle doslovného znění textu vyhlášky jako dobu aspoň posledních tří let před dosažením věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod, nikoli jako dobu aspoň posledních tří let před odchodem do důchodu.“

K naplnění předmětných podmínek uvádíme z judikatury rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. prosince 2003,¹⁸ ve kterém soud konstatoval, že předpoklad osobní péče o dítě znamená soustavnou aktivní osobní péči ženy o dítě ve věku do dosažení zletilosti po stanovenou dobu. Tato podmínka není naplněna, pokud soud svěřil dítě do péče otci, který za tuto péči nese odpovědnost, dítě pobývalo u otce a žena (matka) a dítě byly tak od sebe odděleny, a to i když žena (matka) dítě navštěvovala, projevovala o něj zájem, přispívala na jeho výživu otci a podílela se na výchově dítěte.¹⁹

Osobní péče je tedy taková, na níž se žena osobně, aktivně a průběžně podílí. Pokud však dítě bylo svěřeno do péče a výchovy muži (otci), o osobní péči ze strany matky se jednat nemůže. Žena (matka), která se s dítětem pravidelně stýká a přispívá na jeho výživu, se podílí na jeho výchově. V rámci rodičovské zodpovědnosti je rovněž odpovědná za jeho mravní, tělesný a duševní vývoj, osobně však o dítě nepečuje. Osobní péči je tedy nutno chápat v užším smyslu než výchovu dítěte.

Dále je v zmíněné souvislosti podstatná právní skutečnost, od které budeme počínat osobní péči o dítě. Zákon hovoří o dni, kdy se žena *ujala výchovy dítěte*. V kontextu ustanovení § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění se jedná kromě rozhodnutí soudu či jiného orgánu o svěření dítěte do péče o dítě manžela. V prvním případě je termín převzetí dítěte („ujala se výchovy“) naplněn právní mocí předmětného rozhodnutí, ve druhém případě však situace není až tak jednoznačná. Je touto skutečností počátek faktické osobní péče o dítě, kdy žena začne s otcem dítěte žít, sdílet společnou domácnost a podílet se na výchově dětí již před uzavřením manželství, anebo až den uzavření manželství s otcem dítěte? Z § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění totiž jasně neplyne, kdy musí podmínka uzavření manželství nastat. Že nastat musí, je nepochybné.

V konkrétní kauze ženy, která se ujala výchovy dvou nezletilých dětí dva roky před sňatkem s jejich otcem, kdy obě děti dosáhly zletilosti již čtyři roky po uzavření sňatku a žena by tak nesplnila podmínku pěti let osobní péče, vyslovil Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 31. října 2002²⁰ právní názor, že zákon výslovně nepožaduje, aby manželství exist-

¹⁸ Blíže viz *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. 3 Ads 37/2003-49 (R 410/2004 Sb. NSS)*.

¹⁹ Srovnej například i *Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2019, sp. zn. 49 Ad 30/2018-17*.

²⁰ Blíže viz *Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2002, sp. zn. 2 Cao 16/2000*; judikát byl ve zkrácené verzi zveřejněn v časopise *Národní pojištění*, 2003, č. 5, s. 31.

tovalo ihned od počátku výchovy dětí, a nevyklučuje případ, kdy k uzavření manželství došlo později. Tím je předchozí stav osobní péče o děti manžela postaven na roveň osobní péči o tyto děti v době trvání manželství, neboť zákonný požadavek, aby šlo o děti manžela, je splněn.

Vrchní soud v Praze rovněž shledal, že výklad soudu prvního stupně v této kauze, podle něhož navrhovatelka zcela vyhověla dikci zákona, není nepřiměřeně extenzivní, což namítala žalovaná. Pokud bychom ustanovení § 32 odst. 4 v souvislosti s § 20 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění, tedy vazbu „ujala se výchovy dítěte manžela“ interpretovali tak, že se zohlední pouze délka osobní péče až od okamžiku existence manželství, jednalo by se o nepřiměřený formalistický výklad zákona.

Proti výše uvedenému pojetí stojí názor judikovaný v rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 27. dubna 2016.²¹ V právní větě Nejvyšší správní soud České republiky uvedl, že pokud má být ženě pro účely stanovení důchodového věku započtena dle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění doba péče o dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu nebo na základě dohody rodičů schválené soudem ve smyslu § 20 odst. 2 téhož zákona, musí být kumulativně splněny obě podmínky vyplývající ze zákona: a) jedná se o dítě manžela, b) jemuž bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím soudu. Předmětné podmínky jsou spojeny s účinností příslušného právního aktu [a) uzavření manželství a b) právní moc soudního rozhodnutí]. Dojde-li ke splnění jedné z obou podmínek dříve, lze konstatovat naplnění obou podmínek až v závislosti na splnění podmínky zbývající, a teprve od tohoto okamžiku lze započíst dobu péče o dítě.

Obdobně ve věci, již rozhodl Nejvyšší správní soud České republiky dne 6. září 2018,²² se žena domáhala zohlednění své péče o dvě mladší sestry, přičemž však nebyla schopna doložit soudní rozhodnutí ohledně svěřením sester do péče. Příklad dvakrát řešil Nejvyšší správní soud České republiky; nejprve rozhodl, že přestože žena nemohla doložit zmíněný rozsudek soudu, bylo z jiných navržených důkazů nepochybné, že takový rozsudek vydán být musel, přičemž minimální datum jeho existence bylo rovněž možno dovodit.²³ Ve druhé věci se tatáž stěžovatelka domáhala

²¹ Blíže viz *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 6 Ads 112/2015-23.*

²² Blíže viz *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 6. 9. 2018, sp. zn. 3 Ads 307/2017.*

²³ Blíže viz *Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 4 Ads 105/2012-42: „Za rozhodnutí příslušného orgánu ve smyslu § 20 odst. 2 zákona*

i zohlednění faktické péče o své mladší sestry ještě před rozhodnutím o svěření dětí do péče. Nejvyšší správní soud České republiky však konstatoval, že není možné zohlednit jako vychované dítě dříve, než bylo toto dítě do péče svěreno příslušným orgánem.

Máme tedy proti sobě rozdílná rozhodnutí vyšších soudů věnující se počátku osobní péče o dítě v závislosti na tom, kdy se žena výchovy dítěte ujala. Vrchní soud v Praze zaujal značně expanzivní výklad a považoval za péči o dítě i dobu před uzavřením manželství. Domníváme se, že takovéto pojetí nelze přijmout. Návaznost § 20 odst. 2 a § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění jsme již rozebrali. Hovoří se v nich o „ujala se výchovy dítěte“, a to „dítěte manžela“; žena se tedy stává rodičem až uzavřením manželství s otcem dítěte, jehož výchovy se ujala. I v souladu s názory Nejvyššího správního soudu České republiky vyslovenými výše, i když ve věcně odlišných případech, je nutno kumulativně splnit obě podmínky, v našem případě a) uzavřít manželství a b) ujmout se výchovy dítěte. Při volnějším výkladu právní úpravy nelze, na rozdíl ode dne uzavření sňatku, přesně časově ohraničit i prokázat začátek osobní péče o dítě. Bude se jednat o den, kdy spolu budoucí manželé začali sdílet společnou domácnost, kdy začala žena na dítě výchovně působit, podílet se na jeho výživě? Přesné určení počátku péče o dítě je přitom zásadní pro zjištění minimální požadované doby deseti či pěti let, stejně tak jako jejího konce (zletilost dítěte, rozvod manželství, úmrtí dítěte).

2.1 Zvýšení starobního důchodu za vychované dítě

Výchova dítěte se s účinností od 1. ledna 2023 pojištěncům promítne do výše jejich starobního důchodu navýšením procentní výměry, a to na základě zákona č. 323/2021 Sb., který zakotvil nové ustanovení § 34a zákona o důchodovém pojištění.²⁴ Zákonodárce tak pojištěncům zhodnotil výchovu dětí a obdobně jako v minulosti u nastavení nižšího důchodové-

č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, na základě něhož bylo dítě převzato do trvalé péče nahrazující péči rodičů, je třeba považovat i předběžné opatření soudu či rozhodnutí příslušného okresního úřadu (dříve okresního národního výboru) o umístění dětí do výchovy nahrazující výchovu rodičů, na jehož základě žalobkyně převzala do trvalé péče nahrazující péči rodičů své dvě mladší sestry a přestěhovala se s nimi do samostatného bytu, odděleně od matky, přičemž následně bylo vydáno potvrzení městským národním výborem, že žalobkyně má v přímém zaopatření své dvě mladší sestry, o které se sama stará a pobírá na ně sirotčí důchod, rodinné přídatky a byla jí poskytnuta úleva na dani.“

²⁴ Blíže viz Zákon č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

ho věku žen zohlednil významný společenský přínos spočívající v péči a výchově dětí, který ale pro předmětné rodiče současně obvykle znamená více rodinných povinností, nižší výdělky, kratší profesní dráhu, obtížnější skloubení osobního a pracovního života, důsledkem čehož jsou jim obvykle vypočteny nižší důchody.

Výše procentní výměry starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 odst. 1, 2 nebo 3 nebo podle § 31 zákona o důchodovém pojištění, se na žádost zvyšuje ode dne, od něhož se tento důchod přiznává, za každé dítě, které pojištěnec vychoval. Dítě se pro účely zvýšení procentní výměry starobního důchodu považuje za vychované, jsou-li splněny podmínky výchovy dítěte podle § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění. Tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž. Výchovu téhož dítěte však lze započítat pouze u té osoby, která o dítě osobně pečovala v největším rozsahu.

Zvýšení za každé vychované dítě činí od 1. ledna 2023 částku 500 Kč měsíčně. Starobní důchody přiznané ode dne, který spadá do období před 1. lednem 2023, se zvýší o 500 Kč měsíčně za každé dítě, které pojištěnec vychoval, od splátky důchodu splatné v lednu 2023.

V souvislosti s posouzením podmínek výchovy dítěte, kterým jsme se náležitě věnovali výše a které je nutné splnit i při zvýšení důchodu, upozorňujeme na dva problematické aspekty.

Novela zákona doplnila § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění o poslední větu věnující se zohlednění zemřelého dítěte. Podmínka výchovy dítěte je splněna, pokud dítě zemřelo po dosažení 5 let věku, jestliže žena (pojištěnec) osobně pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí. Dostávají se nám tak do konfliktu nově znějící ustanovení zákona o důchodovém pojištění a § 4 odst. 2 písm. a) prováděcí vyhlášky, který hovoří o úmrtí dítěte po dosažení šesti měsíců věku.

Je evidentní, že nové posuzování zemřelého dítěte bylo v právní úpravě zakotveno ve spojitosti se zvýšením starobního důchodu, aby nebyly zohledněny jako vychované děti, které zemřely v nízkém věku. Zákonodárce si však pravděpodobně neuvědomil, že tato otázka je již v právní úpravě vyřešena v prováděcím ustanovení, a to odlišným způsobem, a dochází tak k poměrně nežádoucí situaci. Poslední věta § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění je totiž koncipována obecně, ostatně jako celé toto ustanovení, a hovoří o ženách, které pečují o dítě. Na předmětné ustanovení pak odkazuje § 34a odst. 3 zákona o důchodovém po-

jištění, s tím, že platí i v případě, že o dítě osobně pečuje nebo pečoval muž.

Nové znění § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění se tak od ledna 2023 bude vztahovat i na ženy při stanovení jejich důchodového věku. Nová podmínka neupřesňuje, že se týká pouze případu zvýšení starobního důchodu podle § 34a zákona o důchodovém pojištění. Důvodová zpráva k návrhu zákona nám vzniklou situaci nijak nevyjasňuje, neboť se předmětná novela zákona o důchodovém pojištění dostala do sněmovního tisku až v rámci pozměňovacích návrhů při projednávání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.²⁵ Přejícná ustanovení k zákonu č. 323/2021 Sb. k nově zavedené podmínce ve spojitosti s určením důchodového věku žen naprosto mlčí a vůbec nestanoví, jak bude aplikována u již přiznaných důchodů,²⁶ natož aby řešila kolizi dvou právních úprav, což ještě více vzbuzuje otazníky, jaký byl vlastně zákonodárcův úmysl.

Domníváme se proto, že se jedná o opomenutí zákonodárce, které od 1. ledna 2023 vnáší značnou právní nejistotu při posuzování vzniku nároku na starobní důchod u žen, kterým zemřelo dítě starší šesti měsíců a mladší pěti let a dosud počítaly s jeho započtením jako vychovaným.

Další problematickou otázkou je, komu bude zvýšení důchodu náležet. Této otázce se věnuje článek II bod 3. k zákonu č. 323/2021 Sb. v rámci přechodných ustanovení. Výchovu téhož dítěte nelze pro účely zvýšení důchodu současně započítat více osobám. Vychovávalo-li totéž dítě více osob, přihlíží se k výchově dítěte jen u té osoby, která o dítě osobně pečovala v *největším rozsahu*, a to platí i v případě, že u téhož dítěte byla jeho výchova zohledněna při stanovení důchodového věku ženy.²⁷

²⁵ Blíže viz Sněmovní tisk 1230/1: Pozměňovací a jiné návrhy k tisku 1230/0. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021-07-15, s. 27-28 [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=1230&ct1=1>.

²⁶ Přejícná ustanovení řeší pouze aplikaci podmínek výchovy dítěte pro účely zvýšení důchodu; posuzují se u všech pojištěnců podle právních předpisů účinných ke dni, od něhož byl starobní důchod přiznán, pokud se dále nestanoví jinak. Tyto podmínky platí i v případě, že o dítě osobně pečoval muž.

²⁷ Jestliže byl zvýšen starobní důchod přiznaný před 1. lednem 2023 a zjistí se, že o dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku, osobně pečovala ve větším rozsahu jiná osoba, která požádala o zvýšení starobního důchodu z důvodu, že vychovávala totéž dítě v největším rozsahu, zvýšení starobního důchodu za vychované dítě nenáleží a starobní důchod se sníží.

Pakliže budou výchovu dítěte nárokovat oba rodiče (jiné osoby), musí prokázat, kdo osobně pečoval v největším rozsahu. Je tím myšlen časový rozsah, intenzita péče či její kvalita? S vyřešením si budou muset poradit orgány důchodového pojištění; přitom může docházet k různým komplikovaným situacím. Můžeme si některé nastítnit. Dvě osoby nároku zvýšení starobního důchodu, přičemž:

- ✚ žena nemohla ze zdravotních důvodů dlouhodobě o dítě osobně pečovat 10 let, zbylých 8 let pečovala, pro důchodový věk se jí dítě započte. Otec dítěte po dobu dlouhodobé nemoci matky osobně pečoval o dítě 10 let. Pokud by rozhodovala intenzita péče, nárok na zvýšení důchodu by měl mít otec;
- ✚ dítě bylo svěřeno do střídavé péče rodičů, oba pečovali časově rovnoměrně. Zde bude pravděpodobně rozhodovat, kdo a v jakém rozsahu pečoval o dítě před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do střídavé péče;
- ✚ vdovec pečoval o dítě od úmrtí matky dítěte 10 let, jeho nová manželka se ujala výchovy dítěte v jeho 10 letech, byla pouze v domácnosti a věnovala se péči o děti (i společně). Pokud bude rozhodovat časový rozsah, mělo by se dítě zohlednit otci, pokud kvalita péče, pak matce;
- ✚ biologická matka pečovala o dítě 10 let až do rozvodu manželství, kdy bylo svěřeno do péče otce. Ten se znovu oženil a jeho nová manželka se ujala výchovy dítěte v jeho 11 letech, pečovala potřebných 5 let, celkem necelých 7 let. Oběma ženám se dítě započte jako vychované pro důchodový věk. Pokud jim byl starobní důchod přiznán před 1. lednem 2023, zvýšen bude automaticky bez žádosti oběma (viz dále), i když fakticky náleží zvýšení jen jedné z nich, pravděpodobně biologické matce.

Pokud byl důchodový věk stanoven se zohledněním vychovaných dětí, zvýší se starobní důchod bez žádosti; za vychované dítě se považuje dítě, k jehož výchově bylo přihlédnuto při stanovení důchodového věku. Uvedená situace se týká důchodů, které již byly přiznány před 1. lednem 2023, a to ženám (článek II bod 4. zákona č. 323/2021 Sb.).

V ostatních případech se starobní důchod zvýší pouze na základě písemné žádosti podané na předepsaném tiskopisu; budoucí poživatelé ji podají společně s žádostí o starobní důchod. V této žádosti se uvádějí údaje o vychovaných dětech a o době a rozsahu osobní péče o dítě (prokazuje se rodným listem dítěte nebo jiným dokladem o vztahu k dítěti)

a přikládá se čestné prohlášení, že osoba pečovala o dítě v největším rozsahu. Žádost se podává v případě starobních důchodů přiznaných před 1. lednem 2023 nejpozději do 31. prosince 2024, nejdříve 1. září 2022.

Závěr

Je dlouhodobě prokázáno, že ženy mají v průměru nižší důchody než muži. Důvodů je několik; mají obvykle kratší dobu ekonomické aktivity (z důvodu nižšího důchodového věku, porodu a péče o děti), prioritně se ale jejich důchody vypočítávají z nižších výdělků. Tyto nemusí být pouze důsledkem toho, že ženy mají nízké vzdělání a vykonávají zaměstnání s nízkou kvalifikací, respektive pracují v hůře hodnocených oblastech ekonomiky (administrativa, služby), ale často jsou výsledkem faktu, že ženy rodí a vychovávají děti. Nová právní úprava tak *ex post* reaguje na zmíněnou nerovnost a zvyšuje procentní výměru starobních důchodů žen za každé vychované dítě o 500 Kč. Tato částka pak bude pravidelně valorizována v souladu s valorizačními pravidly od 1. ledna příslušného kalendářního roku.

Současně se jedná o částečnou nápravu křivd a nerovného postavení mužů při stanovení důchodového věku v případech, kdy jako osamělí (vdovci, svobodní, rozvedení) osobně pečovali o dítě po úmrtí jeho matky či svěřeni dítěte do péče a jejich společenská zásluha v podobě výchovy dětí jim nebyla a nebude pro důchodový věk nijak zohledněna.

Je připuštěna možnost, aby totéž dítě bylo zohledněno ženě pro vznik nároku na starobní důchod a jiné osobě (ženě, muži) pro zvýšení starobního důchodu. Ve většině případů se bude jednat o tutéž osobu – ženu, mohou ale nastat situace, že půjde o osoby odlišné. Některé komplikované situace, které budou muset v dané souvislosti orgány důchodového pojištění a následně i soudy pravděpodobně řešit, jsme si již nastínili, přičemž v praxi nastanou další nejrůznější variace případů.

Co se týče aplikace nového znění § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění, domníváme se, že od 1. ledna 2023 již bude nutné i pro stanovení důchodového věku žen počítat u zemřelého dítěte s věkovou hranicí po dosažení 5 let věku a předmětné ustanovení § 4 odst. 2 písm. a) prováděcí vyhlášky se stane obsolentním. Nelze si totiž úplně představit v praxi, že nejprve orgán důchodového pojištění stanoví ženě důchodový věk včetně započtení zemřelého dítěte mezi 6. měsícem a 5. rokem věku, a následně situaci pro účely zvýšení důchodu přehodnotí a za vychované

jej již považovat nebude. Obě situace musí být posouzeny podle téže právní úpravy.

Změnou § 32 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění ohledně (vychovaného) zemřelého dítěte však nastane nerovnost mezi skupinou žen, které jsou již poživatelkami starobního důchodu a automaticky se jim zvýší důchod za každé vychované dítě zohledněné v jejich důchodovém věku bez bližšího zkoumání, zda mezi vychovanými dětmi není zemřelé dítě a jakého věku, pokud jiná osoba neprokáže, že o totéž dítě pečovala ve větším rozsahu, a skupinou žen, kterým se od ledna 2023 budou přiznávat a zvyšovat důchody již v souladu s novou právní úpravou.

Seznam bibliografických odkazů

HALÍŘOVÁ, G. Soukromoprávní aspekty vztahu rodič – dítě v důchodovém pojištění. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 7, s. 270-275. ISSN 1214-7966.

HŮRKA, P. K zákazu výpovědi a k ochranné době. *Právo a zaměstnání*. 2003, roč. 9, č. 7-8, s. 2-5. ISSN 1211-1139.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 42/04.

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 13. 12. 2019, sp. zn. 49 Ad 30/2018-17.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. 12. 2003, sp. zn. 3 Ads 37/2003-49 (R 410/2004 Sb. NSS).

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 4. 1. 2007, sp. zn. 6 Ads 34/2006-49 (R 1710/2008 Sb. NSS).

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 23. 10. 2008, sp. zn. 3 Ads 70/2008-122.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 4 Ads 105/2012-42.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 6 Ads 112/2015-23.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky ze dne 6. 9. 2018, sp. zn. 3 Ads 307/2017.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2002, sp. zn. 2 Cao 16/2000.

Sněmovní tisk 1230/1: Pozměňovací a jiné návrhy k tisku 1230/0. In: *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online]. 2021-07-15, s. 1-42 [cit. 2022-08-09]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=8&ct=1230&ct1=1>.

VOŘÍŠEK, V. *Zákon o důchodovém pojištění: Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 486 s. ISBN 978-80-7179-576-6.

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči.

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

Zákon č. 152/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 323/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon České národní rady č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení.

JUDr. Gabriela Halířová, Ph.D.

Právnická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Třída 17. listopadu 8
771 11 Olomouc
Česká republika
gabriela.halirova@upol.cz

 <https://orcid.org/0000-0002-2284-594X>